

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ – ОГЛЯД СИТУАЦІЇ, СІЧЕНЬ – ЧЕРВЕНЬ 2017 РОКУ

За період з січня по червень 2017 р. Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні виявило **639 осіб, які постраждали від торгівлі людьми** з метою трудової та сексуальної експлуатації у 23 країнах, зокрема в Україні, та надало їм допомогу. Цей показник на 30% вище в порівнянні з аналогічним періодом 2016 року. Підвищення уразливості населення щодо ризику потрапити у ситуацію торгівлі людьми ймовірно пов'язане із затяжним конфліктом, а також політичною, економічною та соціальною нестабільністю в Україні

Російська Федерація залишається основною **країною призначення** для торгівлі людьми з України – 61% випадків у 2017 році (67% у 2016 р.). На другому місці – країни-члени Європейського Союзу, звідки повернувся 21% постраждалих осіб (17% у 2016 р.), з них понад 78% постраждали у Польщі, решта – в Італії, Литві, Швеції, Чехії, Словаччині, Німеччині, на Кіпрі, в Австрії, та Великобританії. Інші країни призначення у 2017 р.: Туреччина, ОАЕ, Грузія, Молдова, Білорусь, Казахстан, Ліван, Китай, Індія, Шрі-Ланка. Число осіб, які постраждали від внутрішньої торгівлі людьми, також зросло у 2017 р. і становило 12,5% від загальної кількості випадків, у порівнянні із 9% у 2016 р. (остання цифра включає двох осіб, які постраждали від торгівлі людьми на території Автономної Республіки Крим та 37 осіб, які постраждали від торгівлі людьми та піддавалися експлуатації на тимчасово непідконтрольних Уряду України територіях Донецької та Луганської областей).

В 2017 році серед постраждалих осіб, які отримали допомогу, переважали чоловіки (62%). Більше половини (56%) постраждалих, ідентифікованих у 2017 р. – молоді люди до 35-ти років. Протягом січня – червня 2017 р. Представництво МОМ в Україні виявило та надало допомогу 19 дітям, які постраждали від торгівлі людьми, що у чотири рази перевищує кількість дітей, виявлених за аналогічний період 2016 року. Таке збільшення ідентифікації є наслідком цілеспрямованих зусиль та покращення спроможностей державних установ та неурядових організацій у ідентифікації та наданні допомоги дітям. Здебільшого діти, які постраждали від торгівлі людьми, експлуатувалися в Україні (68%), але також у Російській Федерації, Туреччині, Молдові та Білорусі. 52% дітей, які отримали допомогу від Представництва МОМ в Україні, – це дівчата, а 48% – хлопці. Діти постраждали від торгівлі людьми у таких сферах як примусове жебрацтво (37%), примусова праця (31,5%) та сексуальна експлуатація (31,5%).

Більшість (82%) постраждалих, які були ідентифіковані в 2017 році, мають вищу або технічну освіту; 72% походять із обласних та районних центрів, що відображає загальне погіршення економічної ситуації в Україні. У більшості випадків вербування відбувалося на місцевому рівні через особистий контакт (72%), Інтернет (14%), та меншою мірою через місцеві газети, вуличні оголошення та агентства із працевлаштування. Середня тривалість експлуатації становила два місяці, після чого постраждалим дозволялося залишити місце експлуатації або вони тікали.

За даними репрезентативного опитування населення, яке було проведено компанією GFK Україна на замовлення Представництва МОМ в Україні у квітні-червні 2017 року, кількість українських трудових мігрантів за кордоном зросла майже вдвічі з 516 000 осіб у 2015 році до 915 000 осіб у 2017 році. Більше того, частка трудових мігрантів, які працюють за кордоном неофіційно, становить 40%. 21% населення України готові погодитись нелегально перетнути кордон, працювати у зачинених приміщеннях або віддати паспорт працедавцю. У Автономній Республіці Крим така кількість уразливих трудових мігрантів становить 54% від усього числа мігрантів, на тимчасово непідконтрольних Уряду України територіях Донецької та Луганської областей – 33%. 12% українців (або майже 5 мільйонів) зазначили, що планують шукати роботу за кордоном на найближчому майбутньому (зростання з показника у 8 % у 2015 року). Привабливість Російської Федерації, як країни призначення, продовжує зменшуватись (18% від бажаних працювати за кордоном у 2011 році, 12% у 2015 році і 9% у 2017). В той же час, привабливість Польщі зросла до 40% у 2017 році (7% у 2006 році відповідно до даних першого подібного дослідження, 30% у 2015 році). Німеччина посідає друге місце серед країн, де українці би хотіли працювати найбільше (32%), далі йде Італія (17%) та США (15%). З іншого боку, Російська Федерація залишається найбільш привабливою країною для працевлаштування для потенційних трудових мігрантів з Автономної Республіки Крим (69%), тимчасово непідконтрольних Уряду України територій Донецької (63%) та Луганської областей (84%). Опитування також виявило, що близько 70 000 українців (приблизно 61 000 осіб на контрольованих Урядом України територіях, 4000 - у Автономній Республіці Крим та 5000 – на тимчасово непідконтрольних Уряду України територіях

Донецької та Луганської областей) постраждали від торгівлі людьми у 2015-2017 роках, що, разом із даними, отриманими до 2015 року, становить майже 230 000 українців, які постраждали від торгівлі людьми з 1991 року¹.

Зусилля Уряду України з протидії торгівлі людьми

Усвідомлюючи підвищення ризиків торгівлі людьми та відповідні наслідки для населення, Уряд України оголосив 2017 рік роком протидії торгівлі людьми, тим самим підкреслюючи, що протидія торгівлі людьми є пріоритетом Міністерства внутрішніх справ України. У лютому 2017 року Генеральним прокурором України було проведено міжвідомчу координаційну нараду для обговорення проблемних питань у виявленні, розслідуванні та розгляді кримінальних проваджень, пов'язаних із торгівлею людьми, усіма правоохоронними органами. Кабінет Міністрів України визначив рішення за результатами координаційної наради обов'язковим для виконання усіма відповідними органами державної влади. Варто зазначити, що кількість кримінальних проваджень², зареєстрованих Національною поліцією України, значно збільшилась у першій половині 2017 року – 144 провадження станом на 30 червня 2017 року у порівнянні із 60 кримінальними провадженнями за аналогічний період 2016 року.

Крім того, Національному координатору заходів у сфері протидії торгівлі людьми (Міністерству соціальної політики України) вдалося досягти особливого успіху у виявленні осіб, які постраждали від торгівлі людьми, що привело до значного збільшення наданих статусів особи, яка постраждала від торгівлі людьми, у першому півріччі 2017 року у порівнянні із таким самим періодом 2016 (101 статус у січні – червні 2017 року, 67 статусів – за перше півріччя 2016 року).

Крім того, Національний координатор взяв на себе провідну роль у підготовці комплексного проекту змін до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» та пов'язаного з ним законодавства з метою приведення у відповідність із міжнародними нормами. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії торгівлі людьми та захисту постраждалих осіб» був зареєстрований у Верховній Раді України 23 лютого 2017 року. У разі прийняття, зазначені зміни до законодавства запровадять механізм надання безоплатної правової допомоги постраждалим від торгівлі людьми, можливості для легального перебування та працевлаштування на території України для іноземців, які постраждали від торгівлі людьми, а також період рефлексії та обдумування (30 днів) щодо співпраці із правоохоронними органами України для постраждалих іноземців та осіб без громадянства.

У червні 2017 року Державний департамент США оприлюднив щорічний Звіт про торгівлю людьми³ та підвищив рейтинг України до Другої групи (попередньо – контрольний список Другої групи) принагідно зазначивши: «Уряд України продемонстрував покращення зусиль у сфері розслідування та судового розгляду злочинів торгівлі людьми, притягнення до відповідальності посадовців за участь у таких злочинах, підвищив рівень координації та навчання посадовців, а також вжив певних заходів для покращення роботи правоохоронних органів. Уряд також доклав зусиль щодо захисту постраждалих від торгівлі людьми підвищивши розмір матеріальної допомоги для постраждалих та шляхом розробки законодавства для захисту іноземних громадян»⁴. Звіт також надав низку рекомендацій для покращення роботи Уряду у сфері протидії торгівлі людьми:

- активно розслідувати та переслідувати злочини, пов'язані із торгівлею людьми, у тому числі в ситуаціях, коли державні посадові особи причетні до скоєння злочину, і забезпечити, щоб призначені покарання були пропорційними ступеню тяжкості скоєного злочину;
- надавати більше статусів особам, які постраждали від торгівлі людьми, для забезпечення користування ними правами, які надаються їм відповідно до законодавства, а також змінити порядок надання статусу особи, постраждалої від торгівлі людьми, для зменшення тиску на них та травматизації через розкриття особистої інформації;
- виділяти достатні ресурси для повного впровадження Державної програми протидії торгівлі людьми на 2016-2020 роки, збільшити навчання для працівників правоохоронних органів, прокурорів та суддів у сфері розслідування злочинів торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, включаючи питання роботи з постраждалими і збирання доказів поза показаннями потерпілих;
- розробити заходи щодо захисту потерпілих та свідків, а також докласти активних зусиль для припинення залякування постраждалих під час судового розгляду справ. Збільшити навчання державних посадовців щодо ідентифікації постраждалих осіб, особливо щодо проактивного виявлення жертв торгівлі людьми серед уразливих груп населення, таких як жінки, залучені у проституцію, діти в торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, іноземні працюючі мігранти, внутрішньо переміщені особи;
- збільшити контроль з боку правоохоронних органів за фірмами з працевлаштування, які використовували шахрайські практики, що можуть вести до експлуатації;
- збільшити фінансування на надання послуг для допомоги постраждалим, в тому числі реабілітаційними центрами;

¹ *Визначення рівня торгівлі людьми з України (2009 рік)*, дослідження на замовлення Представництва МОМ в Україні, проведене Др. Двейн Болл та Рональд Хемптон, Університет Небраски – Лінкольн, а також дані опитувань щодо обізнаності із торгівлею людьми у Білорусі, Молдові та Україні (2012, 2015 рр.) на замовлення Представництва МОМ в Україні, проведене GfK Україна.

² Стаття 149 Кримінального кодексу України (торгівля людьми)

³ Trafficking in Persons Report 2017, <https://www.state.gov/documents/organization/271345.pdf>

⁴ Там само.

- покращити співпрацю з правоохоронними органами інших держав, де громадяни України постраждали від торгівлі людьми;
- гармонізувати Закон «Про правовий статус іноземців» із законом з протидії торгівлі людьми, для того, щоб забезпечити, щоб іноземці, які постраждали від торгівлі людьми, мали право залишатися в країні та мати доступ до послуг для осіб, постраждалих від торгівлі людьми.

У червні 2017 року Міністерство соціальної політики підготувало звіт до другого раунду оцінювання виконання Україною Конвенції Ради Європи Про заходи із протидії торгівлі людьми, який проводитиметься Групою експертів Ради Європи із протидії торгівлі людьми (ГРЕТА). Візит експертів ГРЕТА відбудеться восени 2017 року та передбачає проведення зустрічей із державними органами України, а також міжнародними та громадськими організаціями.

Основні виклики та проблеми

- Стрімке зростання групи ризику (а також виникнення нових груп ризику), недостатня кількість соціально-економічних альтернатив на протипагу небезпечній міграції;
- Зростання числа випадків торгівлі людьми та експлуатації серед постраждалого від конфлікту населення, в тому числі виклики, пов'язані з ідентифікацією та перенаправленням;
- Процеси децентралізації та проведення адміністративної реформи вимагають внесення змін до нормативної бази, що регулює роботу Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми (НМВ), з метою забезпечення відповідних фінансових та людських ресурсів для запобігання торгівлі людьми та захисту постраждалих на місцевому рівні;
- Необхідність проактивної ідентифікації постраждалих та покарання винних у торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, включаючи випадки в межах країни.
- Необхідність механізмів проактивного виявлення постраждалих від торгівлі людьми серед дітей, які перебувають під опікою держави та дітей вулиці та надання їм необхідної допомоги.
- Необхідність формалізувати статус громадських організацій у рамках НМВ та запровадити механізми, що дозволили б їм отримувати державне фінансування для протидії торгівлі людьми.
- Необхідна підтримка передачі Медичного реабілітаційного центру МОМ у державну власність.
- Відсутність роз'яснень Верховного суду України щодо застосування статті 149 Кримінального кодексу України (торгівля людьми) та необхідність запровадження спеціалізації суддів.
- Необхідність активізації зусиль, що спрямовані на попередження торгівлі людьми серед груп ризику, уразливих до нових форм експлуатації (перевезення наркотичних засобів, експлуатація ВПО).

Програма Представництва МОМ в Україні з протидії торгівлі людьми

- Представництво МОМ в Україні у сфері попередження торгівлі людьми та надання реінтеграційної допомоги постраждалим особам співпрацює з Урядом України, мережею з понад 30 громадських організацій та міжнародними партнерами з 1998 р.
- МОМ підтримує **Національну гарячу лінію з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів 527**, що надає більш ніж 20 000 консультацій щороку.
- МОМ співпрацює з правоохоронними органами, зокрема, щодо удосконалення кримінального переслідування торгівлі людьми, налагодження зв'язків із країнами транзиту та призначення, розбудови системи захисту свідків тощо.
- З 2000 р. **13 485 осіб, які постраждали від торгівлі людьми, отримали** від Представництва МОМ в Україні **реінтеграційну допомогу**, зокрема юридичну, медичну, психологічну, а також допомогу сім'ї, професійне навчання та інші види допомоги в залежності від індивідуальних потреб. МОМ підтримує роботу Медичного реабілітаційного центру, що надав безкоштовне комплексне медичне обслуговування 3222-м постраждалим особам. У рамках програми МОМ з розвитку мікропідприємств понад 900-та реабілітованих постраждалих осіб заснували свої мікро-бізнеси, створивши сотні нових робочих місць та виплативши десятки тисяч гривень податків до місцевих бюджетів.
- МОМ впроваджує різноманітні заходи з попередження торгівлі людьми серед уразливих груп населення: молоді, ВПО, безробітних, потенційних трудових мігрантів тощо, – а також підтримує профілактичну діяльність державних органів та громадських організацій, що працюють із групами ризику. Для підвищення обізнаності населення щодо ризиків торгівлі людьми Представництвом МОМ створено веб-сайт www.stoptrafficking.org
- З липня 2014 р. Представництво МОМ в Україні розповсюдило **близько 200 000 примірників** матеріалів з попередження торгівлі людьми серед ВПО.

За подальшою інформацією, будь ласка, звертайтеся до:

Координатора Програми протидії торгівлі людьми, п. Катерини АРДАНЬЯН: kardanyan@iom.int

Менеджера МОМ зі зв'язків із громадськістю, п. Варвари ЖЛУКТЕНКО: vzhluktenko@iom.int, iomkievcomm@iom.int

Тел. Представництва МОМ в Україні - +38 044 568 5015